

Ján Gronský: Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa

I. díl. 1914–1945. Praha: Nakladatelství Karolinum 2005, 584 s.

Jan Filip*

Vydávání sbírek dokumentů ke studiu historie státu a práva obecně nebo historie ústavního práva zvláště, není v našich podmínkách nic neobvyklého. Zatímco však mnohé z těchto sbírek jsou skutečně jen příruční pomůckou, která usnadňuje výzkum nebo studium, jedna zvláštní forma: jejich vydávání vždy přitahuje značnou pozornost. Jsou jí komentované sbírky, které mají na našem území dlouhou historii. Je zajímavé, že hodnota těchto sbírek v oblasti ústavního práva často převyšuje cenu odborných prací, které se stejným tématem zabývají. Stačí uvést sbírky Pražákovi, dvě sbírky Peškovi¹ nebo asi nejcennější sbírku Bernatzikovu.² Hodnotu těchto sbírek nesnižují ani změny režimů, často ji běh času naopak ještě zvyšuje. Proto je třeba upozornit na zahájení vydávání reprezentativního díla – Komentovaných dokumentů k ústavním dějinám Československa, které bude vyvrcholením mnoholetého badatelského úsilí jednoho z předních znalců naší ústavní historie J. Gronského.

Ve srovnání s vydáním čtyř dílů Dokumentů k ústavnímu vývoji Československa (Karolinum 1997–2001) autor přistupuje ke zpracování celé materie znovu, s mnoha změnami a doplněními, a zejména v nové komentované formě. Komentovanou formou se samozřejmě nerozumí to, že se nyní jedná o komentáře k jednotlivým právním předpisům naší ústavní historie. Komentování spočívá v tom, že téměř každý dokument (v naprosté většině případů se jedná o právní předpisy) je stručně uveden v poznámce pod čarou základními údaji k jeho existenci, důvodům přijetí, změně a historickým souvislostem. Je třeba zdůraznit, že komentátor J. Gronský se v těchto poznámkách drží maximy Antoine de Saint – Exupéryho, podle které dokonalost nespočívá v tom, že již není co přidat, nýbrž že již není co ubrat. Přesto je obdivuhodné, kolik informací se mu často podařilo vměstnat do několika vět komentáře. Uvádím to proto, že při psaní těchto

* Prof. JUDr. Jan Filip, CSc., Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Komentovaná dvoudílná sbírka Zdeněk Peška: Československá ústava. I. a II. díl Praha: Československý kompas 1935, se prodává v současnosti za téměř 3 tisíce korun.

² EDMUND BERNATZIK: Die österreichische Verfassungsgesetze. 2. vyd., Wien: Manz Verlag 1911. Tato sbírka je již pro svou vzácnost na úrovni konstitucionalistické relikvie.

rádek bych měl řadu námětů na to, co ještě doplnit, obtížně bych hledal něco, co by bylo nadbytečné. Navíc J. Gronský odkazuje i na další prameny, kde se lze dobrat dalších poznatků nebo dokumentů.

V I. dílu dokumentů jsou soustředěny ty, které zachycují období od roku 1914, kdy vlastně začal rozpad Rakousko-Uherska, do roku 1945. To vše je rozděleno do tří částí, z nichž nejstručnější (např. ve srovnání s dokumenty Z. Pešky) zachycuje vznik samostatného Československa počínaje Kramářovým návrhem Ústavy Slovanské Říše z roku 1914 a končí výňatkem ze St. Germainské smlouvy. Ta již popravdě do tohoto období nespadá, ovšem jako by jej završovala.

Druhá část je věnována nejvýznamnějším dokumentům z období předmnichovské ČSR. Komentování je stručné, nelze zapomenout, že to hlavní je v textu samotných dokumentů. Co vše by bylo možno dodat k větě Kramářově v řeči na I. schůzi Národního shromáždění „Všechna pouta, která nás vázala k dynastií habsbursko-lotrinské, jsou přervána“. Celé knihy. To ale není úkolem komentovaného vydání, nýbrž výuky a výzkumu. Významné je, že v poznámkách je stručně vylíčen osud daného dokumentu. Ocenit je třeba zejména to, jak se komentátor vypořádá s poznámkami ke klíčovému dokumentu této části, tj. k ústavní listině z roku 1920, kde soustředil hutným způsobem obrovské množství informací, které umožňují sledovat osudy této ústavy až po její zrušení (zde práce přesahuje období roku 1945). I v této části nejsou uvedeny jen tehdy platné předpisy, nýbrž i další významné dokumenty (návrh tzv. Tukovy ústavy z roku 1921 a Henleinovo prohlášení z roku 1938).

Nejobsáhlejší III. část práce zahrnuje období nesvobody od 30. 9. 1938 do 4. 5. 1945). S ohledem na historický vývoj je rozdělena na části, které zahrnují tzv. druhou republiku, Protektorát Čechy a Morava, prozatímní státní zřízení v zahraničí a konečně Slovensko (toto označení je dáno tím, že v této části jsou zařazeny dokumenty z období slovenského štátu včetně aktů Slovenské národní rady z doby národního povstání). Dokumenty tak nejdu v časové řadě obecné, nýbrž ve čtyřech zvláštních časových řadách. Zejména jsem očekával, jak se J. Gronský vypořádá s komentováním předpisů slovenského štátu, které tak známé nejsou a v minulosti ani nebyly předmětem výuky. Učinil tak s přehledem a poznámky k ústavě z roku 1939 jsou na stejné úrovni jako v ústavní listině z roku 1920. Vzhledem k tomu, že její realizace není tolik předmětem zkoumání, jde o velmi cennou část práce, která obsahuje množství významného historického materiálu. Totéž platí o řadě dalších dokumentů, které přibližují spíše stinné stránky ústavní historie z doby protektorátu a slovenského štátu.

Komentované dokumenty budou jistě významnou studijní pomůckou pro historiky práva. Zejména však budou využívány v rámci předmětů vyučovaných na právnických fakultách. Obsahují totiž nesmírně cenný materiál, který může být využit nejen při výuce ústavního vývoje, nýbrž i při výuce teorie práva, státovědy a dalších disciplín. Lze jen doufat, že tento významný nakladatelský počín bude doveden ke zdárnému konci.